

ISSN: 2181-9416

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ

ВЕСТНИК ЮРИСТА * LAWYER HERALD

ҲУҚУҚИЙ, ИЖТИМОИЙ, ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ЖУРНАЛ

CYBERLENINKA

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

ISSN 2181-9416
Doi Journal 10.26739/2181-9416

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ

2 СОН, 3 ЖИЛД

ВЕСТНИК ЮРИСТА

НОМЕР 2, ВЫПУСК 3

LAWYER HERALD

VOLUME 2, ISSUE 3

TOSHKENT-2023

МУНДАРИЖА

ДАВЛАТ ВА ҲУҚУҚ НАЗАРИЯСИ ВА ТАРИХИ. ҲУҚУҚИЙ ТАЪЛИМОТЛАР ТАРИХИ

- 1. АХМЕДШАЕВА Мавлюда Ахатовна**
ЎЗБЕКИСТОН ҲУҚУҚ ТИЗИМИДА ҚОНУН ВА КОДЕКСНИНГ ЎЗАРО НИСБАТИ.....8
- 2. ХУЖАНАЗАРОВ Азизжон Анварович**
ТЎҒРИДАН-ТЎҒРИ ТАЪСИР ҚИЛУВЧИ ҚОНУНЛАР:
ТАҲЛИЛ ВА ТАКЛИФ 14

КОНСТИТУЦИЯВИЙ ҲУҚУҚ, МАЪМУРИЙ ҲУҚУҚ, МОЛИЯ ВА БОЖХОНА ҲУҚУҚИ

- 3. АБДУЛЛАЕВА Мафтуна Мурот қизи**
ЎЗБЕКИСТОНДА КОНСТИТУЦИЯВИЙ ШИКОЯТНИ
АМАЛГА ОШИРИШНИНГ МУАММОЛАРИ 19
- 4. НАРИМАНОВ Бекзод Абдувалиевич**
ЎЗБЕКИСТОНДА НОДАВЛАТ НОТИЖОРАТ ТАШКИЛОТЛАРИНИ ҚЎЛЛАБ-
ҚУВВАТЛАШНИНГ АЙРИМ ҲУҚУҚИЙ МАСАЛАЛАРИ: ЎЗБЕКИСТОН НОДАВЛАТ
НОТИЖОРАТ ТАШКИЛОТЛАРИ МИЛЛИЙ АССОЦИАЦИЯСИ МИСОЛИДА.....24
- 5. РАХМОНОВ Зафаржон Зайниддинович**
ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИДА ДАВЛАТ ФУҚАРОЛИК ХИЗМАТИ СОҲАСИДА
ДАВЛАТ БОШҚАРУВИНИНГ ЎРНИ..... 32

ФУҚАРОЛИК ҲУҚУҚИ. ТАДБИРКОРЛИК ҲУҚУҚИ. ОИЛА ҲУҚУҚИ. ХАЛҚАРО ХУСУСИЙ ҲУҚУҚ

- 6. БАБАКУЛОВ Зафар Курбанназарович**
ТОВАР БЕЛГИСИНинГ ТРАНСЧЕГАРАВИЙ САВДО МУОМАЛАСИДАГИ
ФУҚАРОЛИК-ҲУҚУҚИЙ МАҚОМИ МАСАЛАЛАРИ 41
- 7. ПЎЛАТОВ Алишер Рамазанович**
КРИПТОВАЛЮТАНИ ВУЖУДГА КЕЛИШИ ВА УНИ МУОМАЛАСИНИ ТАРТИБГА СОЛИШ
БЎЙИЧА АСОСИЙ ЁНДАШУВЛАР 49
- 8. НАСУЛЛАЕВ Мубин Нутфуллаевич**
ТЎЛОВГА ҚОБИЛИЯТСИЗЛИК МУНОСАБАТЛАРИНИ ТАРТИБГА СОЛИШНИНГ
АЙРИМ МАСАЛАЛАРИ57

СУД ҲОКИМИЯТИ. ПРОКУРОР НАЗОРАТИ. ҲУҚУҚНИ МУҲОФАЗА ҚИЛИШ ФАОЛИЯТИНИ ТАШКИЛ ЭТИШ

- 9. УРОЗБАЕВ Сардорбек**
ПРОКУРАТУРА ОРГАНЛАРИДА ХИЗМАТ ЎТАШНИНГ
НАЗАРИЙ-ҲУҚУҚИЙ ЖИҲАТЛАРИ..... 65

ЖИНОЯТ ҲУҚУҚИ, ҲУҚУҚБУЗАРЛИКЛАРНИНГ ОЛДИНИ ОЛИШ. КРИМИНОЛОГИЯ. ЖИНОЯТ-ИЖРОИЯ ҲУҚУҚИ

- 10. НОРМАНОВА Клара Эшназаровна**
ЭКСЦЕСС ИШТИРОКЧИЛИКНИ КВАЛИФИКАЦИЯ ҚИЛИШ 72

ЖИНОЯТ ПРОЦЕССИ. КРИМИНАЛИСТИКА, ТЕЗКОР-ҚИДИРУВ ҲУҚУҚ ВА СУД ЭКСПЕРТИЗАСИ

11. БАБАБЕКОВ Нодир Джурабаевич ТЕРГОВГА ҚАДАР ТЕКШИРУВ ЖАРАЁНИДА МАХСУС БИЛИМЛАРДАН ФЙДАЛАНИШ	80
12. УМАРХОНОВ Азизхон Шарипхонович ЖИНОЯТ ПРОЦЕССИ ИШТИРОКЧИЛАРИНИНГ ХАВФСИЗЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШ ЧОРАЛАРИНИНГ ТАСНИФЛАНИШИ	87

ХАЛҚАРО ҲУҚУҚ ВА ИНСОН ҲУҚУҚЛАРИ

13. ГАФУРОВА Нозимахон Эльдаровна, ТОШМАТОВА Висолахон РОЛЬ БИОЭТИЧЕСКОЙ НАУКИ В ЗАЩИТЕ ПРАВ ПАЦИЕНТОВ В ПЕРИОД ПАНДЕМИИ COVID-19	96
14. ХАМДАМОВА Фируза Уразалиевна ГОСУДАРСТВО КАК СУБЪЕКТ МЕЖДУНАРОДНОГО ПРАВА В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛЬНОЙ ЦИФРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ.....	104
15. РАХМОНОВА Сабрина НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ПРЕДОТВРАЩЕНИЯ ДИСКРИМИНАЦИИ ПО ПРИЗНАКУ ПОЛА КАК ОСНОВА ОБЕСПЕЧЕНИЯ РАВНЫЕ ПРАВА И ВОЗМОЖНОСТИ ПРИ РЕГУЛИРОВАНИИ ТРУДОВЫХ ОТНОШЕНИЙ	110

ҲУҚУҚИЙ АМАЛИЁТ ВА ХОРИЖИЙ ТАЖРИБА

16. ШАКУРОВ Рафик Равильевич ПЕДАГОГИКА ТУШУНЧАСИ ВА УНИНГ ҲУҚУҚИЙ ТАЪМИНЛАНИШИ.....	115
--	-----

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ ВЕСТНИК ЮРИСТА LAWYER HERALD

РАХМОНОВ Зафаржон Зайниддинович
Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги қошидаги
Юристлар малакасини ошириш маркази катта ўқитувчиси
E-mail: z.raxmanov95@gmail.com

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИДА ДАВЛАТ ФУҚАРОЛИК ХИЗМАТИ СОҲАСИДА ДАВЛАТ БОШҚАРУВИНИНГ ЎРНИ

For citation (иқтибос келтириш учун, для цитирования): РАХМОНОВ З.З.
Ўзбекистон Республикасида Давлат фуқаролик хизмати соҳасида давлат бошқарувининг ўрни // Юрист ахборотномаси – Вестник юриста – Lawyer herald. № 2 (2023) Б. 32-40.

 2 (2023) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9416-2023-2-5>

АННОТАЦИЯ

Ушбу илмий мақолада давлат фуқаролик хизматида давлат бошқарувининг ўрни ва зарурати қонунчилик нуқтаи назаридан илмий таҳлил қилинган. Давлат бошқаруви ҳар бир давлатнинг фуқаролик хизматидаги муҳим омил сифатида урганган. Шунингдек, давлат фуқаролик хизматида давлат бошқарувининг ўрни бўйича ҳорижий ҳамда миллий тажриба, олимларнинг турлича қарашлари, ёндашувлари илмий таҳлил қилинган. Ушбу таҳлил ва фикрлардан келиб чиққан ҳолда, давлат фуқаролик хизматида давлат бошқарувини такомиллаштиришга қаратилган таклиф ва тавсиялар ишлаб чиқилган.

Калит сўзлар: давлат фуқаролик хизмати, давлат бошқаруви, давлат бошқаруви органлари, давлат фуқаролик хизматидаги ваколатли органлар, давлат фуқаролик хизматидаги махсус органлар.

РАХМОНОВ Зафаржон Зайниддинович
Старший преподаватель Центра повышения квалификации юристов
при Министерстве юстиции Республики Узбекистан
E-mail: z.raxmanov95@gmail.com

РОЛЬ ГОСУДАРСТВЕННОГО УПРАВЛЕНИЯ В СФЕРЕ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ГРАЖДАНСКОЙ СЛУЖБЫ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН

АННОТАЦИЯ

В научной статье анализируются роль и необходимость государственного управления на государственной службе государства с точки зрения национального законодательства. Государственное управление приводится в качестве важного фактора государственной службы в любой стране. Кроме этого, проанализирована роль государственного управления в государственной гражданской службе на основе зарубежного и отечественного опыта, взглядов и подходов ученых. На основе анализа и мнений ученых разработаны предложения и рекомендации, направленные на

совершенствование государственного управления в государственной гражданской службе.

Ключевые слова: государственная гражданская служба, государственное управление, органы государственного управления, уполномоченные органы государственной гражданской службы, специальные органы государственной гражданской службы.

RAKHMONOV Zafarjan

Senior Lecturer at the Lawyers' Training Center under the
Ministry of Justice of the Republic of Uzbekistan

E-mail: z.raxmanov95@gmail.com

THE ROLE OF PUBLIC ADMINISTRATION IN THE FIELD OF PUBLIC CIVIL SERVICE IN THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN

ANNOTATION

The role and necessity of public administration in the state's civil service are scientifically examined in this article from the perspective of legislation. Public administration has been studied as an important factor in the civil service of every country. Additionally, the role of public administration in the state civil service was scientifically investigated using foreign and national experience, as well as various viewpoints and approaches from scientists. Based on these analyzes and opinions, proposals and recommendations aimed at improving public administration in the state civil service were developed.

Keywords: Public civil service, public administration, Public administration bodies, authorized bodies in the public civil service, special bodies in the public civil service.

Давлат хизмати ҳозирги дунё давлатларининг асосий институтларидан бири ҳисобланади. Замонавий дунёнинг ўзгарувчан шароитларига мослаша оладиган сифатли ва самарали фаолият юритувчи давлат бошқаруви тизимини шакллантириш ҳар бир давлатнинг барқарор ривожлантиришининг асосий омили ҳисобланади. Бу йўлда давлат хизматини оқилона йўлга қўйиш ҳам муҳим ўрин тутди. Айнан давлат хизматини тўғри ташкил этиш ва амалга ошириш давлат аппаратининг бошқарувига бевосита таъсир кўрсатади. Давлат хизматини тўғри ташкил этиш орқали давлат ўз олдига қўйган мақсадларга эришади. Бунга инсонларнинг давлат бошқарувидаги бир неча юз йиллик тажрибаси яққол мисолдир.

Давлат бошқаруви кенг маънода ҳокимият бошқарувининг англатади ва жамиятдаги ижтимоий муносабатларни тартибга солади. Шу нуқтаи назардан, давлат бошқаруви давлат органларининг мақсадли фаолият юритишида, хусусан жамият ҳаётининг иқтисодий, сиёсий ва ижтимоий жиҳатдан тараққий этишига хизмат қилади [1]. Бу фикрга қўшилган ҳолда шуни айтишимиз мумкинки, давлат хизмати, хусусан давлат фуқароликхизмати соҳасидаги давлат бошқаруви бу ҳар бир соҳада, бу иқтисодий, сиёсий ёки ижтимоий бўладими энг муҳим бўлган ислоҳотларни амалга оширишда намоён бўлади. Яъни “давлат бошқаруви” тушунчасини фақат тор маънода - ижро ҳокимият соҳасида олиб бориладиган давлат аппарати фаолияти сифатида талқин қилиш керак эмас, балки кенг маънода давлатнинг ижтимоий ҳаётнинг турли соҳаларига бошқарув таъсири сифатида тушуниш керак. Акс ҳолда ижро ҳокимиятига тегишли бўлмаган вакиллик, суд ва бошқа давлат хизматчиларининг фаолияти ушбу тушунча доирасидан ташқарида қолади.

Шунингдек, айрим олимлар давлат бошқарувини кенг ва тор маънода тушунишга ҳаракат қилишади. Ҳуқуқшунос олимлар В.П.Мельников ва В.С.Нечипоренко фикрича, кенг маънодаги давлат бошқаруви – бу бутун давлатнинг бошқарув функцияларини ўз ичига олади. Унинг асосий субъектлари давлат ҳокимиятининг ваколатли органлари

қонун чиқарувчи, ижро этувчи ва суд ҳокимияти ҳисобланади. Уларда “А” тоифадаги давлат лавозимини эгаллаган давлат хизматчилари фаолият юритади. Давлат бошқарувининг тор маъноси деганда, давлат ҳокимиятининг бошқа тизимидаги фаолиятни бошқариш тушунилади [2, Б.191-192].

Умумий маънода давлат хизмати соҳасида давлат бошқарувини амалга оширишнинг шакллари бўйича учта ёндашув мавжуд бўлиб, биринчиси, “Ҳуқуқий ёндашув”. Бунда давлат бошқарувининг асосий қадриятлари, қонун устуворлиги, фуқароларнинг ҳуқуқлари муҳим аҳамият касб этади. Давлат хизматчиси ўз раҳбариятига емас, балки давлат ва конституция талабларига бўйсунди. Иккинчиси “Сиёсий ёндашув”. Давлат хизматининг бу бошқарув шаклида давлат бошқарув органларининг асосий вазифаси халқ иродасини ифодалашдан ибиорат бўлади. Давлат хизматчилари эса ҳисобдор бўлган ҳолда, ўз фаолиятини фуқароларнинг манфаатларини кўзлаган ҳолда олиб бориши керак бўлади. Учинчи ёндашув “Бошқарув ёндашуви”. Бу ёндашувда давлат хизматидаги давлат бошқаруви самарадор, тежамкор ва натижадор бўлиши керак. Ушбу ёндашувнинг асосий мақсади - енг кам харажат билан керакли натижага эришиш ҳисобланади [3].

Давлат хизматида соҳасида давлат бошқаруви турли усуллар ва шакллар орқали амалга оширилади. Бу соҳада дунё давлатлари амалиётига назар ташласак айрим Ғарб ва Шарқ давлатларида алоҳида ташкил этилган давлат органлари давлат хизматини бошқариш соҳасида махсус ташкилот бўлиб, давлат хизматини бошқариш масалалари билан шуғулланади. Европа қитасидаги давлатлар ичида давлат хизмати соҳасида чуқур ўйланган ва сифатли бошқарув тизими **Франция Республикаси** дейиш мумкин. Францияда бу соҳада давлат бошқарувини амалга оширувчи махсус орган “Давлат бошқаруви ва давлат хизмати Бош бошқармаси” ташкил этилган. Ушбу Бошқа бошқарманинг ваколатларига қуйидагилар киради:

- давлат хизмати ходимларининг сонини ва пул маблағларини тартибга солиш;
- давлат хизматида бошқарувнинг умумий нормалари ва тамойилларини амалга ошириш;
- давлат хизматчилари корпусни вазирликлараро бошқаришни амалга ошириш; кадрларни тайёрлаш ва қайта тайёрлашни мувофиқлаштириш. Шунингдек, Францияда давлат жамоат хизмати бўйича Олий маслаҳат кенгаши ҳам фаолият юритади. **Германия Федератив Республикаси** давлат хизмати соҳасида умумий давлат бошқаруви Федерал Ички ишлар вазирлиги томонидан амалга оширилади. Унинг таркибида ушбу соҳадаги махсус давлат бошқаруви органи Федерал ходимлар қўмитаси фаолият олиб боради. **Буюк Британия** давлат хизмати соҳасида давлат бошқаруви давлат хизмати бўйича Комиссия томонидан олиб борилади. Ушбу Комиссия таркиби ўн бир кишидан иборат таркибда мамлакат Қироличаси томонидан беш йил муддатга тайинланади. Унинг таркибида давлат ва жамият олдида кўп йиллик иш тажрибасига ва ҳурмат-эҳтиромга сазовор бўлган шахслар кириши мумкин бўлади. **Японияда** ходимлар билан ишлар Палатаси давлат хизмати соҳасида давлат бошқарувини олиб боровчи ташкилот ҳисобланади. Палата давлат хизматчиларининг лавозим ва хизмат даражасини тасдиқлаш, имтиҳонлар ўтказиш, давлат хизматчиларини лавозимига тайинлаш ва бўшатиш, иш ҳақи, ўқув курслари, жарималар қўллаш ва шикоятларни ҳар қилиш бўйича махсус ваколатларга эга [4].

Шунингдек, кўпчилик дунё давлатларида давлат органларидаги хизмат давлат хизмати сифатида таън олиниб, ушбу соҳадаги давлат бошқаруви бир ёки бир нечта махсус ваколатли органлар томонидан амалга оширилади. Бу органларни икки турга бўлиш мумкин: ижро этувчи ҳокимияти органлари ва коллегиял органлар (махсус комиссиялар ва кенгашлар) [5]. Биз ушбу соҳадаги дунё давлатларини ўрганган ҳолда, қуйидаги жадвални шакиллантирдик:

Гуруҳ	Давлат номи	Давлат хизматини бошқарадиган давлат органлари
Ривожланган Ғарб давлатлари	Буюк Британия	Давлат хизмати бўйича комиссия Ходимларни танлаб олиш қўмитаси
	Германия	Федерал Ички ишлар вазирлиги Федерал давлат хизмати идораси Федерал ходимлар қўмитаси
	Австралия	Давлат хизмати қўмитаси
	Янги Зеландия	Давлат сектори ишлари бўйича комиссия
	АҚШ	Инсон ресурслари хизмати Юқори мансабдорлар хизматлари Хизмат кўрсатиш тизимини ҳимоя қилиш кенгаши
Ривожланган Осиё давлатлари	Япония	Ходимлар билан ишлар палатаси Давлат меҳнат ресурслари бошқармаси
	Жанубий Корея	Давлат хизмати ва хавфсизлиги вазирлиги
	Сингапур	Фуқаролик хизмати комиссияси Бош вазир аппаратининг фуқаролик хизмати бошқармаси
	Тайвань	Фуқаролик хизмати вазирлиги Давлат хизматчилари билан ишлаш агентлиги
Осиёнинг янги саноат давлатлари	Индонезия	Давлат хизмати миллий агентлиги Маъмурий ислохотлар вазирлиги
	Малайзия	Давлат хизмати вазирлиги Давлат хизмати бўйича комиссия
	Филиппин	Фуқаролик хизмати ишлари бўйича комиссия
	Таиланд	Фуқаролик хизмати комиссияси
Социалистик давлатлар	Камбоджа	Давлат ижроси бўйича ваколатли котибият
	Хитой	Кадрлар ва фаровонлик вазирлиги қошидаги давлат хизмати ишлари бўйича бошқарма
	Вьетнам	Ички ишлар вазирлиги
Марказий Осиё давлатлари	Қозоғистон	Давлат хизматлари бўйича агентлик

Ўзбекистон Республикасида давлат фуқаролик хизмати соҳасида давлат бошқарувининг ўрни ва зарурати тўғрисида миллий ҳуқуқшунос олимларимиз ўз изланишларини олиб бормаганлиги бу соҳани таҳлил қилишга ундайди. Мамлакатимиздаги миллий ҳуқуқ тизимининг ўзгариши жараёнида давлат хизмати муносабатларини тартибга солиш такомиллашиб борди, натижада, давлат хизматининг юридик табиати ўзгариб, норматив қоидаларни ўз ичига олган комплекс ҳуқуқ институти ташкил топганлиги ҳам инкор қилиш қийин. Давлат хизматини ҳуқуқий тартибга солиш зарурати тўғрисида миллий олимларимиз ўз фикрларини билдирган. “Давлат томонидан мамлакат тараққиётининг таъминланишида, фуқаролар манфаатининг ҳимоя

қилинишида, вазифаларни муваффақиятли бажаришда давлат хизматини тўғри йўлга қўйиш муҳим роль ўйнайди. Шунинг учун ҳам давлат хизмати институтини тизимли ташкил этиш, ундан самарали фойдаланиш мақсадида мазкур институтни ташкил этиш ва хизмат фаолиятининг асосий принципларини белгилаб берадиган назарий ғояларни ўрганиш ҳамда уларни амалда қўллаш, унинг ҳуқуқий асосларини аниқ белгилаб олиш зарур бўлади” [6].

Мамлакатимизда мустақиллик йилларида давлат бошқаруви тизимини ислоҳ қилиш жараёнида иккита асосий вазифа удаланганлиги экспертлар томонидан ҳам қайд этилмоқда. Аввало, иқтисодиётда маъмурий-буйруқбозлик ва тақсимот тизимидан бозор муносабатларига ўтилган бўлса, иккинчидан, давлат органларининг янги шароитларда самарали фаолият юритишига эришилди. Ривожланган давлатларда бошқарув самарадорлигини ошириш бўйича қўлланаётган замонавий концепцияларда давлат бошқаруви самарадорлигини ошириш, давлат органларини оптималлаштириш тўғрисидаги назарий ёндашувлар ва уларнинг ривожланиш босқичлари очиб берилган кўплаб адабиётлар мавжуд. Жумладан, “New Public Management” (“Янги давлат бошқаруви”) давлат бошқаруви концепциясига мувофиқ, давлат бошқарувида замонавий рақамли технологиялар жорий этилиб, ижтимоий, иқтисодий ҳамда сиёсий дастурларни амалга оширишда ҳукумат фаолияти билан бирга фуқаролик жамияти институтлари кучига таянилади. Маъмурий ислохотлар давомида давлат бошқаруви тизимини унификациялаштириш жараёнида давлат хизмати, айниқса унинг бир тури бўлган давлат фуқаролик хизматига асосий эътибор қаратилди.

Шунингдек, экспертлар Ўзбекистон Республикасида барча соҳаларда амалга оширилаётган тизимли ва кенг қўламли ислохотларни юқори баҳоламоқдалар. Хусусан, дунёдаги энг нуфузли нашрлардан бири бўлган Буюк Британиянинг “Экономист” журнали Ўзбекистон Республикасини 2019 йилда ислохотлар энг тез суръатларда амалга оширилган “Йил мамлакати” деб тан олди [7].

Таҳлиллар шуни кўрсатадики, давлат фуқаролик хизмати фаолиятини тартибга соладиган ҳужжатлар бугунги куннинг талаб ва вазифаларига жавоб бермаяпти, соҳадаги барча масалани қамраб олмасдан, ягона ҳуқуқий стандартлар ҳамда маъмурий-бошқарув амалиётини ўрнатишга халақит қилмоқда. Хусусан, замонавий технологиялардан фойдаланиш даражасининг пастлиги, ягона кадрлар сиёсатининг йўқлиги, давлат фуқаролик хизматчиларининг ижтимоий ва ҳуқуқий ҳимояси улар томонидан бажарилаётган вазифаларга мос эмаслиги давлат хизматчиларининг иш фаолиятига ҳам ўзининг салбий таъсирини кўрсатмоқда. Бу ҳолатлар эса, давлат фуқаролик хизмати соҳасида давлат бошқаруви тартиби ва усулларини аниқ қилиб белгилаш, давлат хизматчилари фаолиятининг очиқлиги ва қонунийлигини таъминлаш бўйича вазифаларни ҳал қилишни кун тартибига олиб чиқди. Шу мақсадда, узоқ йиллар давомида муҳокама жараёнидан ўтган “Давлат фуқаролик хизмати тўғрисида”ги Қонун 2022 йил 8 август куни қабул қилинди. Ушбу қонуннинг 2-боби “Давлат фуқаролик хизмати соҳасида давлат бошқаруви” деб номланади. Мазкур бобда давлат фуқаролик хизмати соҳасида давлат бошқарувини амалга оширувчи субъектлар тоифаси ва ваколатлари белгилаб қўйилди. Улар қуйидагилардан иборат:

- Ўзбекистон Республикаси Президенти;
- Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси;
- Махсус ваколатли давлат органи ҳисобланган Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат хизматини ривожлантириш агентлиги;
- бошқа давлат органлари [8].

Ўзбекистонда давлат фуқаролик хизмати соҳасида давлат бошқарувини амалга оширувчи субъектлар қаторида Ўзбекистон Республикаси Президентининг ўрни муҳим аҳамиятга эга. Давлатимиз раҳбари ўзининг чиқишларида давлат фуқаролик хизматини ривожлантириш бугунги куннинг энг долзабр малаларидан бири эканлиги таъкидлайди. Хусусан, Президент раислигида 2022 йил 4 август куни ўтказилган давлат

хизматини ислоҳ қилиш ва бошқарувда натижадорликни ошириш чора-тадбирлари юзасидан видеоселектор йиғилишида ҳам бу соҳани ислоҳ қилиш бўйича олдинда турган вазифалар бўйича ўз фикрини билдирди. Қонуннинг 6-моддасида Ўзбекистон Республикаси Президентининг давлат фуқаролик хизмати соҳасидаги ваколатлари белгилаб қўйилган бўлиб, унга кўра Ўзбекистон Республикаси Президенти:

- давлат фуқаролик хизматини ривожлантириш ва такомиллаштиришнинг устувор йўналишларини белгилайди;

- давлат фуқаролик хизматини ташкил этиш билан боғлиқ ташкилий-ҳуқуқий механизмларни белгилайди;

- ваколатига тааллуқли давлат фуқаролик хизмати лавозимига шахсларни тайинлайди ва лавозимидан озод қилади. Ўзбекистон Республикаси Президенти қонунга мувофиқ бошқа ваколатларни ҳам амалга ошириши мумкин. Президентнинг **“давлат фуқаролик хизматини ривожлантириш ва такомиллаштиришнинг устувор йўналишларини белгилаш”** ваколати бошқа ваколатлар ичида энг муҳими ҳисобланади. Давлат фуқаролик хизматини ривожлантириш ва такомиллаштириш бевосита бу соҳани рақамлаштириш ва ислоҳ қилиш орқали амалга оширилади. Бунинг учун эса Президент томонидан асосий йўналишлар фармон ёки қарор қабул қилиниши орқали амалга оширилади. Давлат фуқаролик хизматини ривожлантириш ва такомиллаштириш бўйича қўйидаги йўналишларни мисол қилиб келтиришимиз мумкин:

- давлат фуқаролик хизмати қонунчилигини такомиллаштириш ва тизимлаштириш;
- жамиятда профессионал давлат фуқаролик хизматининг нуфузи ва рақобатбардошлигини ошириш;

- давлат фуқаролик хизматчиларининг фаолият самарадорлигини баҳолаш;

- давлат фуқаролик хизмати тизимида коррупцияга қарши курашишнинг таъсирчан механизмларини жорий этиш;

- давлат бошқаруви соҳасида мутахассислар тайёрлаш.

Таъкидлаш керакки, охириги саккиз йил давомида Давлатимиз раҳбари ташаббуси билан давлат бошқаруви, айниқса давлат фуқаролик хизмати тизимини ривожлантириш ва такомиллаштиришга қаратилган ислохотлар амалга оширилди. Хусусан, Ўзбекистон Республикаси Президенти томонидан 2017 йилнинг 8 сентябрида имзоланган “Ўзбекистон Республикасида Маъмурий ислохотлар концепциясини тасдиқлаш тўғрисида”ги ПФ-5185-сон Фармони давлат бошқаруви тизимини ислоҳ қилишнинг олти асосий йўналишини белгилаб берди [9]. Улардан бири профессионал давлат хизматларининг самарали тизимини шакллантиришдан иборатдир. Унга кўра, давлат хизматини ташкил этиш, шу жумладан, давлат хизматчиларининг ҳуқуқий мақоми, классификацияси; хизматга қабул қилишнинг шаффоф механизмлари (танлов асосида), кадрлар захирасини шакллантириш, хизматни ўташ, ахлоқ нормаларига риоя этилишини таъминлаш масалаларини тартибга солиниши назарда тутилган эди.

Шунингдек, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги ПФ-4947-сонли фармони билан қабул қилинган 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегиясида давлат бошқаруви тизимини ислоҳ қилиш, давлат хизматининг ташкилий-ҳуқуқий асосларини такомиллаштириш энг муҳим вазифа сифатида белгиланган эди [10]. Шунингдек, Ҳаракатлар стратегиясининг давоми ўлароқ қабул қилинган “2022-2026 йилларга мўлжалланган янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси тўғрисидаги” Фармонида ҳам давлат бошқарув тизимини такомиллаштиришга қаратилган янги вазифаларни белгилаб берилди [11].

Президентнинг ушбу соҳадаги кейинги муҳим ваколати **“давлат фуқаролик хизматини ташкил этиш билан боғлиқ ташкилий-ҳуқуқий механизмларни белгилаш”** ҳисобланади. Шу ваколат доирасида Давлат раҳбари томонидан давлат фуқаролик хизматининг ташкилий-ҳуқуқий жиҳатдан такомиллаштиришга қаратилган кўплаб норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар қабул қилинди. Хусусан, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 3 октябрдаги “Ўзбекистон Республикасида кадрлар

сиёсати ва давлат фуқаролик хизмати тизимини тубдан такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПФ-5843-сонли Фармони [12] ҳамда 2019 йил 3 октябрдаги “Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги давлат хизматини ривожлантириш агентлиги фаолиятини ташкил этиш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-4472-сонли Қарорининг [13] қабул қилиниши давлат фуқаролик хизматининг ташкилий-ҳуқуқий механизмларини белгилаш ва уни ривожлантиришга қаратилган ислохотларнинг ёрқин мисоли дейишимиз мумкин.

Шунингдек, узоқ йиллар давомида муҳокамада бўлган “Давлат фуқаролик хизмати тўғрисида”ги Қонун 2022 йил 8 август куни Давлат раҳбари томонидан тасдиқланди. Мазкур қонун билан давлат фуқаролик хизматининг умумий жиҳатлари, ҳуқуқий асослари, унинг турлари, ташкилий-ҳуқуқий механизми ва уни ўташ тартиби белгилаб берилди.

Ҳуқуқшунос олим Е.В.Охотский айтганидек, “Давлат хизматчилари, уларнинг интилиши ва қизиқишлари қандай бўлса, давлат ҳам шундай тараққий этади” [14]. Олимнинг мазкур фикрига қўшилаемиз, чунки ҳар бир давлат ўзи тараққий этишни мақсад қилдими демак, биринчилардан бўлиб давлат бошқарувини шу жумладан давлат фуқаролик хизматчиларининг ташкилий-ҳуқуқий механизмларини, ҳуқуқ-кафолатларини ҳамда мажбуриятларини аниқ қилиб белгилаб қўйиш лозим.

Президентнинг давлат фуқаролик хизмати соҳасидаги яна бир муҳим ваколати **давлат фуқаролик хизмати лавозимига шахсларни тайинлаш ва лавозимидан озод қилиш** ҳисобланади. Давлат фуқаролик хизмати тўғрисидаги қонунда Президент айнан қайси турдаги давлат фуқаролик хизматчиларини тайинлаши ва лавозимидан озод қилиш аниқ қилиб белгиланмаган, фақат “ваколатига тааллуқли” бўлганлари жумласи қўлланилган холос. Янгиланган Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 109-моддасида Ўзбекистон Республикасининг Президентининг ваколатлари белгиланган бўлиб, қайси лавозимлардаги шахсларни тайинлаш ва лавозимидан озод этиш акс этган [15]. Лекин, Президентнинг давлат фуқаролик хизмати лавозимига шахсларни тайинлаш ва лавозимидан озод қилишни аниқ қилиб белгилаш учун “Давлат фуқаролик хизмати лавозимларининг давлат реестри” тасдиқлаш ва уларнинг категорияларини белгилаш лозим. Мазкур реестрнинг аниқ белгилаб қўйилмаганлиги соҳадаги энг асосий камчиликлардан бири ҳисобланади.

Профессор О.Т.Хусанов давлат органларининг мансабдор шахслари, аъзоларини тайинлаш, сайлашда иштирок этиш Парламентнинг давлат ҳокимияти тизимидаги асосий вазибаларидан бири эканлигига урғу қаратса [16, Б.354], Р.Р.Ҳакимов қонун чиқарувчи ҳокимиятнинг ижро этувчи ҳокимиятни шакллантиришда иштирок этиши, ўз навбатида, ижро этувчи ҳокимиятнинг қонун чиқарувчи ҳокимиятга бўйсунувини англатмасдан, балки ҳокимиятлар ўртасида мувозанатни таъминлашнинг ўзига хос воситаларидан бири бўлиб қолишини таъкидлайди [17, Б.79]. Давлат фуқаролик хизмати соҳасида давлат бошқарувини амалга оширувчи субъектларнинг иккинчи тоифаси Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳисобланади. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси:

- вазирликларнинг, давлат қўмиталарининг ва бошқа давлат бошқаруви органларининг давлат фуқаролик хизмати соҳасидаги фаолиятини мувофиқлаштиради;

- Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг ваколатларига тааллуқли давлат фуқаролик хизмати лавозимига шахсларни тайинлайди ва лавозимидан озод қилади;

- давлат фуқаролик хизмати соҳасидаги давлат дастурлари ва лойиҳаларининг молиявий-иқтисодий механизмлари ишлаб чиқилишини ўз ваколатлари доирасида таъминлайди ҳамда уларни тасдиқлайди.

- Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси қонунчиликка мувофиқ бошқа ваколатларни ҳам амалга ошириши мумкин [18]. Вазирлар Маҳкамаси, ҳукумат сифатида ушбу соҳада давлат органлари ва ташкилотлари фаолиятини мувофиқлаштириш, давлат фуқаролик хизмати лавозимига шахсларни тайинлаш ва лавозимидан озод қилиш

фаолиятини амалга оширади.

Давлат фуқаролик хизматчилари асосан ижро этувчи ҳокимият таркибида фаолият юритади. Ижро ҳокимиятида эса Президент ва Вазирлар Маҳкамаси муносабатлари ва улар ваколат доирасини аниқ ажратиш долзарб ҳисобланади. Мазкур масала бўйича Б.Б.Алимов Президентнинг ижро ҳокимиятидаги раҳбарлик ҳолатини қуйидагича асослайди: “биринчидан, Президент Вазирлар Маҳкамаси таркибини шакллантиришда ва унинг истеъфосида хал қилувчи роль ўйнайди; иккинчидан, давлат бошлиғи Вазирлар Маҳкамаси йиғилишларида раислик қилиш ваколатига эга; учинчидан, Вазирлар Маҳкамаси ўз фаолиятида, шу жумладан, Президент олдида жавобгардир; тўртинчидан, Бош вазир ҳукуматнинг иши тўғрисида давлат бошлиғига доимий равишда ахборот киритиб боради; бешинчидан, Президент ҳукумат ваколатига кирувчи масалалар ва йўналишлар бўйича қарор ва фармойишлар қабул қилиш ҳуқуқига эга; олтинчидан, Вазирлар Маҳкамасининг бир қатор муҳим масалалар бўйича қабул қиладиган ҳужжатлари мажбурий тартибда Президент билан келишилиши лозим; еттинчидан, Президент ҳукумат қарор ва фармойишларини бекор қилиш ҳуқуқига эга” [19, Б.368].

Ушбу соҳадаги махсус ваколатли давлат орган Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат хизматини ривожлантириш агентлиги (кейинги ўринларда Агентлик) ҳисобланади ва унинг ваколатлари юқоридаги Қонуннинг 8-моддасида белгилаб қўйилган. Мазкур Агентлик давлат органлари ва ташкилотларида ягона кадрлар сиёсатини олиб бориш, ходимларни самарали бошқариш ва инсон ресурсларини ривожлантириш, малакали кадрлар захирасини рақобат асосида шакллантириш ҳамда улар томонидан давлат фуқаролик хизматчиларининг вакант лавозимлари ўз вақтида эгалланиши каби муаммоли масалаларни бартараф этиш ваколатларига эгадир.

Агентлик томонидан кадрларни танлашда эски усуллардан воз кечиб, уларнинг интеллектуал салоҳиятини, маънавий фазилатларини баҳолайдиган очиқ ва ошкора танлов тизимини жорий этишга қаратилган ишлар жадаллаштирилди. Давлат фуқаролик хизматида киришда инсон омилини камайтириш ҳамда барча фуқароларнинг тенг имкониятлар яратиш мақсадида “давлат фуқаролик хизматчилари вакант лавозимларининг ягона очиқ портали — vacancy.argos.uz” платформаси ишлаб чиқилди. Шу ўринда, Агентлик томонидан давлат фуқаролик хизмати соҳасидаги давлат дастурлари ва лойиҳаларини ишлаб чиқиш жараёнида очиқлик ҳамда шаффофликни таъминлаш мақсадида соҳа бўйича **парламент депутатлари ва касаба уюшмалари аъзоларини** ҳам жалб қилиш лозим. Мисол учун, **Италия** давлатида ҳам ушбу соҳада махсус орган ташкил этилган бўлиб, давлат хизмати бўйича Олий кенгаш деб аталади. Ушбу кенгаш вазирликка тенглаштирилган бўлиб, давлат хизмати соҳасида махсус ваколатли давлат органи ҳисобланади. Унинг таркибида вазирлар, соҳа бўйича парламент депутатлари ва касаба уюшмалари аъзолари киради. Ушбу кенгаш соҳага оид муаммоли масалаларни муҳокама қилиш ва давлат хизматида оид қонун ҳужжатлари лойиҳаларини ишлаб чиқиш билан шуғулланади [20].

Иқтибослар/Сноски/References:

1. Моргунова А. И. 2000. 01. 022. Исполнительная власть в Российской Федерации: проблемы развития / бачилои. Л., гришковец. А., Мелюхин И. С. И др.: отв. Ред. Бачило И. Л.; Ин-т государства и права РАН. М.: юрист, 1998. 431 с // Социальные и гуманитарные науки. Отечественная и зарубежная литература. Сер. 4, Государство и право: Реферативный журнал. 2000. №1. // URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/2000-01-022-ispolnitelnaya-vlast-v-rossiyskoy-federatsii-problemy-razvitiya-bachiloi-l-grishkovetsa-a-melyuhin-i-s-i-dr-otv-red-bachilo-i-l-in-t> (дата обращения: 15.05.2023)
2. Мельников В. П., Нечипоренко В. С. Государственная служба в России: отечественный опыт организации и современность. М., 2000. Ч. 2. // URL: http://www.kursach.com/biblio/0005001/0101.htm#_ftn12.
3. Государственное управление как основная функция государственно службы. Гос управление как основная функция госслужбы // URL: <https://studfile.net/>

[preview/2774970/page:2/.](https://eduherald.ru/ru/article/view?id=20175)

4. Торгашова К.С. Государственная Гражданская Служба Как Институт Государственного Управления. Зарубежный Опыт // Международный студенческий научный вестник. – 2020. – № 3; // URL: <https://eduherald.ru/ru/article/view?id=20175>.

5. Георгий Александрович Борщевский. Институциональная Трансформация Государственной Службы: Проблема Субъектности // URL: <file:///C:/Users/User/Downloads/institutsionalnaya-transformatsiya-gosudarstvennoy-sluzhby-problema-subektnosti.pdf>.

6. Мирбобоев Б., Хусанов О.Т., Бегматов А. Ўзбекистонда давлат хизматини ташкил этишнинг ташкилий-ҳуқуқий масалалари. –Т.: Akademiya, 2005. –Б. 139. (Mirboboev B., Husanov O.T., Begmatov A. Organizational and legal issues of the organization of public service in Uzbekistan. -T.: Academy, 2005. -P. 139.)

7. Олий Мажлис Қонунчилик палатаси депутаты, иқтисод фанлари доктори, профессор Нодир Жумаев: «Ислохотларимиз натижаларининг халқаро эътирофи» номли мақоласи 09.07.2020 // URL: <https://uza.uz/uz/posts/islo-otlarimiz-natizhalarining-khal-aro-etirofi-09-07-2020>.

8. Ўзбекистон Республикаси Қонуни. Давлат фуқаролик хизмати тўғрисида. // URL: <https://lex.uz/uz/docs/6145972>.

9. Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони. Ўзбекистон Республикасида Маъмурий ислохотлар концепциясини тасдиқлаш тўғрисида. // URL: <http://lex.uz/docs/3331174>.

10. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги ПФ-4947-сон “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича ҳаракатлар стратегияси тўғрисида”ги Фармони // URL: <https://lex.uz/docs/3107036>.

11. Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони. 2022 — 2026 йилларга мўлжалланган янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси тўғрисида // URL: <https://lex.uz/docs/5841063>.

12. Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони. Ўзбекистон Республикасида кадрлар сиёсати ва давлат хизмати тизимини тубдан такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида. // URL: <https://lex.uz/uz/docs/4549998>.

13. Ўзбекистон Республикаси Президентининг қарори. Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги давлат хизматини ривожлантириш агентлиги фаолиятини ташкил этиш чора-тадбирлари тўғрисида // URL: <https://lex.uz/docs/4552053>.

14. Ф.Б.Исаева. Давлат фуқаролик хизмати давлат хизматининг бир тури сифатида // URL: <https://zamin.uz/jamiyat/75346-davlat-fuarolik-hizmati-davlat-hizmatining-bir-turi-sifatida.html>.

15. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси // URL: <https://lex.uz/docs/20596>.

16. Хусанов О.Т. О‘zbekiston Respublikasining Konsitutsiyaviy huquqi. Darslik. – Т.: Adolat, 2013.

17. Ҳакимов Р.Р. Давлат ҳокимияти тармоқлари ўртасида мувозанатни таъминлашнинг ҳуқуқий механизмларини такомиллаштириш. Монография. – Т.: Adabiyot uchqunlari, 2016.

18. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси // URL: <https://lex.uz/docs/6445145>.

19. Алимов Б.Б. Ўзбекистон Республикаси давлат ҳокимият тизимида Президент ва Вазирлар Маҳкамаси муносабатлари. Монография. – Т.: “O‘zbekiston” НМИУ, 2016. – 368 б.

20. Торгашова К.С. Государственная гражданская служба как институт государственного управления. зарубежный опыт // Международный студенческий научный вестник. – 2020. – № 3. // URL: <https://eduherald.ru/ru/article/view?id=20175>.